

ŽMOGAUS TEISIŲ IR PAGRINDINIŲ LAISVIŲ APSAUGOS KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO TAIKYMO SRITIS: CIVILINIŲ TEISIŲ IR PAREIGŲ BEI BAUDŽIAMOJO KALTINIMO KLAUSIMAI

Doktorantė Lijana Štarienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 46 69
Elektroninis paštas tek@mruni.lt

Pateikta 2005 m. rugsėjo 19 d.

Parengta spausdinti 2005 m. gruodžio 13 d.

Pagrindinės sąvokos: civilinės teisės ir pareigos, baudžiamasis kaltinimas, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, nacionalinės teisės įtaka, Konvencijos 6 straipsnio taikymo sritis, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika.

S a n t r a u k a

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalis skelbia, jog „kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamajo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad jo bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Teismo sprendimas paskelbiamas viešai, tačiau demokratinėje visuomenėje moralės, viešosios tvarkos ar valstybės saugumo interesais spaudos atstovams ar visuomenei gali būti neleidžiama dalyvauti per visą bylos procesą ar jo dalį, kai tai reikalinga dėl nepilnamečių ar bylos šalių privataus gyvenimo apsaugos, arba tiek, kiek, teismo nuomone, yra būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pakenktų teisingumo interesams“. Jokia Europos Žmogaus Teisių Teismui pateikta peticija nebus laikoma priimtina, jei konkrečiu atveju nesprendžiamas civilinių teisių ir pareigų ar baudžiamajo kaltinimo klausimas, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje. Bet kuriuo atveju sprendžiant Konvencijos 6 straipsnio taikymo klausimą atskaitos taškas yra civilinių teisių ir pareigų bei baudžiamajo kaltinimo sąvokų apibrėžimas bei jų turinio atskleidimas. Pažymėtina, jog Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintos teisės ir procesinės garantijos yra garantuojamos tik tuomet, jei konkrečioje byloje sprendžiamas civilinių teisių ir pareigų ar baudžiamajo kaltinimo klausimas. Tačiau kyla klausimas, ar tokios teisės ir procesinės garantijos gali ir yra garantuojamos administracinėse bei drausminio pobūdžio bylose. Nėra visiškai aiški ir Europos Žmogaus Teisių Teismo pozicija Konvencijos 6 straipsnio taikymo atžvilgiu dėl ginčų valstybės tarnyboje bei socialinės apsaugos srityje. Civilinių teisių ir pareigų bei baudžiamajo kaltinimo sąvokų interpretavimas Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje turi lemiamą reikšmę, nes nuo minėtų sąvokų turinio bei jų sudarančių požymių priklauso Konvencijos 6 straipsnio taikymo ribos.

Straiptnyje daugiausia dėmesio skiriama šiems aspektams: civilinių teisių ir pareigų bei baudžiamajo kaltinimo sąvokų interpretavimas Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimuose, nacionalinės teisės vaidmuo aiškinant minėtas sąvokas bei kai kurių problemų analizė sprendžiant Konvencijos 6 straipsnio taikymo klausimą.

Taigi šio straipsnio tyrimo tikslas – nustatyti Konvencijos 6 straipsnio taikymo sritį atskleidžiant kai kurias minėto straipsnio taikymo problemas. Tuo tarpu straipsnio tyrimo objektas yra Kon-

vencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos „civilinių teisių ir pareigų“ bei „baudžiamojo kaltinimo“ sąvokų interpretavimas Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje. Straipsnio išvados grindžiamos sisteminiu, lyginamuoju ir analitiniu metodais.

Civilinių teisių ir pareigų sąvoka

Atskleidžiant *civilinių teisių ir pareigų* bei *baudžiamojo kaltinimo* sąvokų reikšmę bei turinį būtina paminėti Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir Strasbūro teismas) taikomus principus aiškinant vieną ar kitą Konvencijoje įtvirtintą sąvoką. Pirmiausia Europos Žmogaus Teisių Teismas, aiškindamas tam tikrą sąvoką, remiasi bendromis tarptautinių sutarčių aiškinimo taisyklėmis, t. y. 1969 m. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 31–33 straipsniais. Europos Žmogaus Teisių Teismas taiko įvairius aiškinimo metodus ir būdus, tokius kaip *travaux préparatoires*, įprastinės žodžio reikšmės, sąvokos aiškinimas atsižvelgiant į tarptautinės sutarties tikslą ir objektą, ir kt. [1, p. 28–31], tačiau svarbiausia, jog Konvencijos atskirų straipsnių ir sąvokų aiškinimas turi būti derinamas su Konvencijos logika [2, para. 78]. Pažymėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas, aiškindamas atskiras Konvencijoje įtvirtintas sąvokas, dažniausiai taiko *įprastos žodžio reikšmės* aiškinimo metodą. Tačiau gana dažnai Konvencijoje yra vartojamos sąvokos, kurių taikymo sritis ir turinys nėra identiški jų įprastai taikymo sričiai bei turiniui Konvencijos dalyvių nacionalinėse teisinėse sistemose, todėl neretai kyla problemų atskleidžiant tikslų Konvencijoje įtvirtintos sąvokos turinį bei jos taikymo sritį. Tinkamas tokio reiškinio pavyzdys yra Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos *civilinių teisių ir pareigų bei baudžiamojo kaltinimo* sąvokos. Atsižvelgdamas į kylančias problemas ir remdamasis aiškinimo laisvės doktrina (*margin of appreciation*) Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje išplėtojo aiškinimo taisykles, arba vadinamąją savarankiškų sąvokų aiškinimo teoriją (*theory of autonomous concepts*) aiškinant tokių sąvokų turinį. Šia teorija aiškinamos Konvencijoje įtvirtintos sąvokos apibūdinamos kaip savarankišką reikšmę turinčios sąvokos (*autonomous meaning*). Taip norima užtikrinti vienos ar kitos Konvencijoje įtvirtintos sąvokos vienodą interpretavimą bei taikymą ir kartu pasiekti skirtingų Konvencijos dalyvių nacionalinių požiūrių žmogaus teisių srityje pusiausvyrą. Todėl bet kuriuo atveju Konvencijos dalyvių nacionalinė teisė arba vienos ar kitos sąvokos reikšmė nacionalinėje teisėje yra tik vienas iš veiksnių, lemiančių tam tikros sąvokos turinį. Tačiau svarbiausia, kad bet kuri sąvoka ar nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į Konvencijos tikslą bei objektą, o pati sąvoka vartojama, kaip numatyta Konvencijoje. Be to, Konvencijos nuostatos ar atskiros sąvokos turi būti aiškinamos dinamiškai, atsižvelgiant į socialinių bei politinių požiūrių plėtojimąsi. Būtina paminėti, jog toks Konvencijoje įtvirtintų sąvokų aiškinimas neišplečia Konvencijos dalyvių įsipareigojimų, kuriuos jos prisiėmė tapdamos šios Konvencijos dalyvėmis.

Pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies formuluotę šis straipsnis nėra taikomas visoms byloms, tačiau jo taikymas apsiriboja tik tomis bylomis, kuriose sprendžiamas civilinių teisių ir pareigų klausimas. Todėl svarbu nustatyti šios sąvokos reikšmę bei atskleisti tikslų jos turinį. Civilinių teisių ir pareigų sąvokos interpretavimas Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje yra kur kas sudėtingesnis nei baudžiamojo kaltinimo. Praktikoje atsirado tam tikri civilinių teisių ir pareigų požymiai, kaip, pavyzdžiui, ekonominis civilinės teisės pobūdis, tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismas iki šiol taip ir nėra pateikęs civilinių teisių ir pareigų sąvokos tikslaus išaiškinimo atskleidžiant šios teisės (pareigos) turinį. Be to, Strasbūro teismas nėra išskyręs ir universalių civilinių teisių bei pareigų kriterijų, palyginti su *Engel* bylos kriterijais baudžiamojo kaltinimo atveju, kuriais remiantis būtų galima išskirti civilines teises ir pareigas, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje. Strasbūro teismas ne kartą buvo prašomas pateikti bent jau bendrą civilinių teisių ir pareigų sąvokų apibrėžimą, tačiau jis apsiribojo tokia pozicija šiuo klausimu teigdamas, jog „Teismas nemano, jog turi pateikti abstrakčią civilinių teisių ir pareigų sąvokos apibrėžimą“ [3, para. 35], palikdamas šioje srityje nemažai neaiškumų ir abejonių. Be to, autorių P. van Dijko ir G. J. H. van Hofo nuomone, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika šiuo klausimu yra „tokia nevienoda ir nenuosekli, jog būtų galima remiantis ja suformuoti bent jau bendro pobūdžio civilinių teisių ir pareigų sąvokos apibrėžimą bei atskleisti jos turinį“ [4, p. 300]. Taigi kiekvienu konkrečiu atveju Europos Žmogaus Teisių Teismas yra linkęs šį klausimą spręsti atskirai, nagrinėdamas konkrečias bylas, o tai lemia ne visada nuoseklią Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką šiuo klausimu. Be to, tokia ganėtina neaiški Europos Žmogaus Teisių Teismo pozicija sukuria nepageidaujamą padėtį ne tik asmenims, siekiantiems teisingumo, bet ir Konvencijos dalyvių institucijoms. Universalių civilinių teisių ir pareigų sąvokai būdingų požymių nebuvimas apskritai komplikuoja Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymą bei įtvirtintų teisių užtikrinimą nacionalinėse bylose.

Europos Žmogaus Teisių Komisija, remdamasi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, bandė apibrėžti civilines teises ir pareigas. Civilines teises ji įvardijo kaip „teises, kurios yra individo teisės pagal nacionalinę teisinę sistemą ir kurios priklauso bendrai individo laisvės sričiai, nesvarbu, ar tai būtų profesinė, ar bet kokia kita teisiškai leidžiama veikla“ [4, p. 300]. Būtų galima pritarti autorių P. van Dijke bei G. J. H. Van Hoofo nuomonei, jog vargu ar toks apibrėžimas gali būti laikomas teisingu atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo suformuotą praktiką, nes toks civilinių teisių apibrėžimas daro Konvencijos 6 straipsnio taikymą pernelyg priklausomą nuo nacionalinės teisės [4, p. 301]. Be to, toks civilinių teisių apibrėžimas yra per daug abstraktus.

Nors vienodos civilinių teisių ir pareigų sąvokos praktikos ir stokojama, galima būtų išskirti tam tikras šios sąvokos taikymo tendencijas. Pirmiausia civilinių teisių ir pareigų sąvoka, kaip ir baudžiamąjo kaltinimo sąvoka, yra savarankišką reikšmę turinti sąvoka [5, para. 94; 6, para. 89; 47, para. 34]. *Ringeisen v. Austria bei König v. Germany* [6, para. 88–90] šiuo klausimu yra esminės bylos, nes būtent šiose bylose Strasbūro teismas pagrindė savo poziciją dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymo, jei yra sprendžiamas klausimas dėl civilinės teisės ir pareigos privatinėje teisėje, ir pateikė savo nuomonę dėl Konvencijos dalyvės nacionalinės teisės įtakos aiškinant Konvencijos sąvokas. Teoriškai Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis yra taikoma tik tuomet, kai sprendžiamas ginčas dėl civilinių teisių ir pareigų privatinėje teisėje. Autorių D. Gomieno, D. Harrisio bei L. Zwaako nuomone, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės į teisingą bylos nagrinėjimą yra garantuojamos, jei ginčo šalys yra privatūs asmenys [7, p. 177], kaip, pavyzdžiui, ieškiniams dėl žalos atlyginimo [8, para. 34], ginčams, kylantiems iš šeimos teisės [9, para. 32], ir pan. O praktika šiuo klausimu plėtojasi kitokia linkme, nepsiribodama vien privatinės teisės bylomis, kuriose abi ginčo šalys yra privatūs asmenys. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis yra taikoma ir tuomet, kai ginčo šalys yra privatus asmuo ir valstybė. *Ringeisen v. Austria* byloje Austrijos administracinės institucijos – Apylinkės ir apygardos nekilnojamo turto operacijų komisijos – sprendė klausimą dėl sutarties, kuria p. Ringeisenas siekė įsigyti žemdirbystės paskirties žemę, patvirtinimo. Sutartis nebuvo patvirtinta, todėl ji tapo niekinė ir negaliojanti. P. Ringeisenas skundėsi, jog Apygardos komisija, nagrinėjusi bylą apeliacine tvarka, buvo šališka, todėl buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis. Europos Žmogaus Teisių Teismas, kitaip nei Europos Žmogaus Teisių Komisija, aptardamas civilinės teisės ir pareigas, laikėsi plečiamojo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies aiškinimo. Jo teigimu, „tam, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis būtų taikoma byloje, nebūtina, kad abi ginčo šalys būtų privatūs asmenys. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies formulotė yra daug platesnė“ [5, para. 94; 3, para. 34]. Tokios nuomonės Strasbūro teismas laikėsi ir *König v. Austria* byloje konstatuodamas, kad sprendžiant civilinių teisių ir pareigų klausimą nebūtinai abi ginčo šalys turi būti privatūs asmenys. Be to, jei kyla privataus asmens ir valstybės ginčas, nepriklausomai nuo to, ar valstybė veikia kaip civilinės teisės subjektas, ar vykdydama valdžios įgaliojimus, valstybės, kaip ginčo šalies, dalyvavimas byloje nėra lemiamas sprendžiant civilinių teisių ir pareigų klausimą laikantis Konvencijos [6, para. 90]. Todėl remiantis tokia Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika darytina išvada, jog Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis yra taikoma ne tik tuomet, kai sprendžiamas civilinių teisių ir pareigų klausimas privatinėje teisėje, kai abi ginčo šalys yra privatūs asmenys, tačiau ir bylose, kuriose yra viešosios teisės elementas ir kuriose viena iš ginčo šalių yra valstybė.

Kadangi civilinių teisių ir pareigų sąvoka vadovaujantis Konvencija yra savarankiška, interpretuoti ją remiantis vien tik nacionaline teise nėra teisinga. Kaip ir baudžiamąjo kaltinimo atveju, sąvokos *savarankiškumas* turi būti suprantamas kaip Konvencijoje, o šios sąvokos aiškinimas remiantis kitais nei *savarankiškumo* principais gali lemti neatitiktį Konvencijos tikslui bei objektui [6, para. 88]. Nepriklausomai nuo šiai sąvokai būdingo savarankiškumo, Konvencijos dalyvės nacionalinė teisė turi reikšmės aiškinant šios sąvokos turinį bei jos taikymo sritį. Tačiau pažymėtina, jog esminės reikšmės turi ne nacionalinės teisės skirstymas į teisės šakas, tačiau interpretuojamos teisės arba pareigos turinys [6, para. 89]. Europos Žmogaus Teisių Teismas šią poziciją įtvirtino byloje *Ringeisen v. Austria* konstatuodamas, jog „nacionalinės teisės pobūdis bei jos skirstymas į civilinę, komercinę ar administracinę, taip pat institucija, sprendžianti ginčą, nesvarbu, ar tai būtų bendrosios kompetencijos teismas, ar administracinė institucija, kuri yra kompetinga spręsti tam tikrą ginčą, turi tik nedidelę reikšmę“ [5, para. 94]. Nors *Ringeisen v. Austria* byloje buvo taikomos administracinės teisės nuostatos bei ginčą sprendė administracinė institucija, Strasbūro teismas pripažino, jog šioje byloje buvo sprendžiamas civilinio pobūdžio teisių klausimas, todėl šiame procese turėjo būti garantuotos Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės bei garantijos. Laikydamasis tokio liberalaus civilinių teisių ir pareigų sąvokos interpretavimo požiūrio, Europos Žmogaus Teisių Teismas *König v. Germany* byloje dar kartą patvirtino savo nuomonę dėl Konvencijos dalyvės nacionalinės teisės įtakos aiškinant civilinės teisės ir pareigos sąvoką. Minėtoje byloje Strasbūro teismas konstatavo, kad nacionalinė

teisė turi nedidelę reikšmę sprendžiamai civilinei teisei ar pareigai, tačiau kartu pabrėžė, jog aiškinant minėtas sąvokas būtina atsižvelgti ir į nacionalinę teisę. Minėtoje byloje administracinė institucija – Medicinos profesijos teismas prie Frankfurto administracinio teismo – nustatė, jog p. Königas negali toliau užsiimti profesine medicinos veikla dėl neprofesionalaus elgesio, t. y. jam buvo atimta teisė verstis gydytojo praktika. Pareiškėjas skundėsi pernelyg ilgu procesu administraciniame teisme ir dėl to pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką. Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino, jog administraciniame procese buvo sprendžiamas civilinių teisių ir pareigų klausimas konstatuojant teisę verstis medicinos praktika kaip civilinę teisę Konvencijos 6 straipsnio požiūriu, neatsižvelgiant į tai, jog pagal Vokietijos nacionalinę teisę toks procesas savo požymiais buvo administracinis. Pažymėtina, kad minėtose bylose lemiamos reikšmės Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymui turėjo tai, jog nacionalinio teismo sprendimas turėjo įtakos asmenų civilinėms teisėms, nors ginčai minėtose bylose buvo administracinio pobūdžio. Kaip ir baudžiamojo kaltinimo sąvokos atveju, Europos Žmogaus Teisių Teismas civilinių teisių ir pareigų sąvokos savarankiškumu siekia vienintelio tikslo – užtikrinti vienodą atskirų Konvencijos sąvokų interpretavimą ir Konvencijos tinkamą taikymą.

Civilinių teisių ir pareigų požymiai

Nors Strasbūro teismo praktika dėl civilinių teisių ir pareigų ne visuomet yra nuosekli, vis dėlto vadovaujantis Konvencijos 6 straipsniu galima išskirti kelis civilinėms teisėms ir pareigoms būdingus požymius tam, kad būtų taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis. Išskiriami trys pagrindiniai požymiai [10, p. 12]: ginčo dėl civilinių teisių ar pareigų egzistavimas pagal nacionalinę teisę; ginčo padariniai, kurie turi būti tiesiogiai lemiami sprendžiamoms teisėms ir pareigoms; civilinis teisių ir pareigų pobūdis. O kiti autoriai papildomai išskiria pačios *teisės ar pareigos* egzistavimą nacionalinėje teisėje [1, p. 145].

Pirmiausia Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymą lemia ginčo dėl civilinės teisės ar pareigos nacionalinėje teisėje egzistavimas. Dėl pirmojo požymio *Bentham v. the Netherlands* byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas pateikė ginčo dėl *teisės* tam tikrus principus nuroydamas, kad „ginčui turi būti suteikiama daugiau materialinės nei formalios reikšmės, ginčas turi būti susijęs ne tik su faktiniu teisės egzistavimu, bet ir su jos taikymo sritimi ar būdu, kaip tokia teisė gali būti įgyvendinama [taip pat žiūrėti 11, para. 49]. Be to, toks ginčas gali spręsti tiek fakto, tiek teisės klausimus. Ginčas turi būti tikras ir svarbus [taip pat žiūrėti 12, para. 81] [...]. Ginčas dėl civilinių teisių ir pareigų apima visus procesus, kurių rezultatas turi lemiama įtaką tokioms teisėms ir pareigoms. Tačiau tolimo ryšio arba menko padarinio neužtenka, kad būtų taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis: civilinės teisės ir pareigos turi būti ginčo objektas arba vienas iš jų; proceso rezultatas turi būti lemiamas tokiai teisei“ [3, para. 32; 11, para. 47]. Strasbūro teismas taip pat pabrėžė, kad atsižvelgiant į pirmąjį požymį, be paties ginčo, turi būti ir teisė, įtvirtinta nacionalinėje teisėje, kuri yra ginčo objektas [13, para. 30]. Be to, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis yra taikoma tik ginčams dėl teisės, kuri įtvirtinta nacionalinėje teisėje, nepriklausomai nuo to, ar tokia teisė yra apskritai Konvencijos ginama [14, para. 14–16]. Europos Žmogaus Teisių Teismas, spręsdamas klausimą dėl civilinių teisių ir pareigų, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje, remiasi savo praktikoje suformuotais principais ir pirmiausia įvertina, ar buvo ginčas dėl teisės pagal nacionalinės teisės nuostatas, ir tik tada remiasi kitais išplėtotais principais šiuo klausimu [15, para. 46; 16, para. 44; 17, para. 56]. Pastarųjų metų Strasbūro teismo praktika rodo, jog ginčytina teisė yra svarbi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymo sąlyga, todėl jeigu tokios *teisės* nacionalinė teisė nenumato ir toks pareiškėjo interesas yra tik tikėjimas ar viltis, Konvencijos 6 straipsnis netaikomas. Antrasis civilinių teisių ir pareigų būdingas požymis yra tas, kad ginčo dėl teisių ar pareigų padariniai turi turėti tiesioginės įtakos sprendžiamoms teisėms ir pareigoms. *Fayed v. the United Kingdom* byloje [17] Prekybos ir pramonės departamentas atliko tyrimą dėl galimo nesąžiningo viešosios kompanijos įgijimo. Pareiškėjo nuomone, tyrimo protokolo paskelbimas pažeidė jo reputaciją. Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino, jog pagal Didžiosios Britanijos teisę pareiškėjas turėjo teisę ginti savo reputaciją, tačiau „patys tyrėjai pareiškėjo neteisė [...] Jie nepriėmė teisinio sprendimo dėl Fayed brolių pareiškėjų civilinės ar baudžiamosios atsakomybės ir ypač dėl civilinės teisės į garbę ir reputaciją. Minėto departamento tyrimo tikslas buvo nustatyti ir užfiksuoti faktus, kurie galėjo būti panaudoti kaip pagrindas kitoms institucijoms atliekant tam tikrus tolesnius veiksmus kaip baudžiamąjį persekiojimą, vykdant drausminio pobūdžio procesą, kontrolės ar netgi įstatymo numatytus veiksmus“ [17, para. 61]. Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, jog atliktu tyrimu nebuvo ginčo dėl civilinės teisės ar pareigos, t. y. nebuvo sprendžiama pareiškėjo civilinė teisė į re-

putacija, be to, tokio pobūdžio veiksmai nebuvo tiesiogiai lemiami sprendžiamai civilinei teisei [17, para. 61]. Minėtas Strasbūro teismo sprendimas pabrėžia, kad nors ir egzistuoja civilinė teisė, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebus taikoma, jei nebus ginčo pagal nacionalinę teisę dėl tokios teisės. Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *X v. the United Kingdom* konstatavo, kad deportacijos sprendimo padariniai pareiškėjo civilinėms teisėms, kuriomis jis naudojosi pagal darbo sutartį, buvo per menkos, kad būtų taikomas Konvencijos 6 straipsnis pareiškėjo deportacijos procedūrai [18]. Šiuo požiūriu Europos Žmogaus Teisių Teismas ne vienoje byloje tai pat konstatavo, jog nepaisant konstitucinių teismų specialaus pobūdžio jiems gali būti taikomas Konvencijos 6 straipsnis tais atvejais, kai jų priimami sprendimai turi lemiamą poveikį ginčo rezultatui sprendžiant civilinių teisių klausimą bendrosios kompetencijos teismuose [19, para. 40].

Trečiasis požymis, kuris turi įtakos sprendžiant, ar buvo konkrečiu atveju svarstomas civilinių teisių ar pareigų klausimas vadovaujantis Konvencijos 6 straipsniu, yra teisių ir pareigų civilinis pobūdis. Kaip ir kitų aspektų atžvilgiu, civilinio pobūdžio sąvoka taip pat nėra tiesiogiai apibrėžta. Remiantis ankstesne Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, civilinės teisės ir pareigos buvo interpretuojamos pernelyg plačiai, aiškinant, jog „Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis užtikrina kiekvieno asmens teisę, kad bet koks ieškinys, susijęs su jo civilinėmis teisėmis ir pareigomis, turi būti nagrinėjamas teismo“ [20, para. 35]. Tačiau reaguodamas į tokį liberalų civilinių teisių ir pareigų aiškinimą vėliau Strasbūro teismas keitė savo nuomonę apribodamas šios Konvencijos straipsnio dalies taikymą tik *civilinėms* teisėms ir pareigoms, taigi netaikydamas minėto straipsnio dalies viešosios teisės ginčiuose. Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika būtų galima išskirti kelis požymius, apibūdinančius teises ir pareigas kaip „civilinio pobūdžio“. *König v. Germany* byloje Strasbūro teismas konstatavo, jog Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis taikoma privatinės teisės ginčiuose, t. y. ginčiuose tarp privačių asmenų arba tarp asmenų ir valstybės, kuri veikia kaip civilinės teisės subjektas ir kuriai taikoma privatinės teisės nuostatos [6, para. 90]. Pirmiausia teisės ar pareigos bus laikomos „civilinio pobūdžio“, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, jei jos bus „privačios“ teisės [6, para. 95]. Tokią praktiką Strasbūro teismas patvirtino *Pudas v. Sweden* byloje nurodydamas, jog „Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis bus taikoma neatsižvelgiant į ginčo šalių statusą, įstatymų pobūdį, kuriais remiantis sprendžiamas ginčas bei instituciją, kompetentingą nagrinėti ginčą. Užtenka, kad bylos procesas būtų lemiamas privačioms teisėms ir pareigoms“ [21, para. 35]. Antra, kai yra sprendžiamas tam tikros teisės (pareigos), kuri nacionalinėje teisėje yra laikoma kaip viešosios teisės *teisë (pareiga)* klausimas, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, paprastai lemiamą reikšmę turi tai, kurios teisės – viešosios ar privatinės – savybės yra vyraujančios. Jeigu pastarosios savybės yra vyraujančios, tuomet tokia teisė (pareiga) yra prižįstama „civilinio pobūdžio“ [22, para. 40; 23, para. 74]. Tokia išvada buvo patvirtinta *Feldbrugge v. the Netherlands* byloje, pripažįstant teisę į sveikatos draudimo išmoką kaip civilinio pobūdžio teisę. Tokią Europos Žmogaus Teisių Teismo išvadą nulėmė šios teisės privatus ir ekonominis pobūdis, glaudus teisės ryšys su darbo sutartimi bei jos panašumas į socialinio draudimo teisę. Trečia, civilinio pobūdžio teisės paprastai yra ekonominio pobūdžio. Kai kuriose bylose, nagrinėjančiuose ginčus dėl pensijos [24; 25] ar atlyginimo [26], buvo pripažinta, jog Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis buvo taikoma, nes ginčijamos teisės buvo pripažintos civilinėmis teisėmis. Strasbūro teismas ne kartą patvirtino savo formulę šiuo klausimu nurodydamas, jog Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis yra taikoma, jeigu sprendžiamas klausimas byloje yra „piniginio“ (*pecuniary*) pobūdžio [27, para. 28]. Todėl bet kuriuo atveju tam tikra teisė bus laikoma civilinio pobūdžio, jeigu sprendimas, priimtas tokios teisės atžvilgiu, turės įtakos pareiškėjo finansinei padėčiai. Todėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis yra taikoma, jei pažeista *piniginio* pobūdžio teisė, neatsižvelgiant į ginčo pobūdį ar į tai, kad tokį ginčą yra kompetentingas nagrinėti administracinis teismas.

Ginčai, kylantys iš valstybės tarnybos

Nagrinėjant teisių ir pareigų civilinį pobūdį išskirtini ginčai, susiję su valstybės tarnyba. Šiuo požiūriu Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos raida buvo itin dinamiška ir radikali. Ankstesnė Strasbūro teismo praktika buvo gana griežta. Laikytasi nuomonės, kad ginčams dėl įdarbinimo valstybės tarnyboje, karjeros valstybės tarnyboje ar valstybės tarnybos nutraukimo netaikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nepriklausomai nuo ginčo *ekonominių ir piniginių* padarinių asmeniui [24, para. 26]. *Neigel v. France* byloje, kurioje pareiškėja skundėsi dėl jos gražinimo į valstybės tarnybą, Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, jog jos ieškinys buvo susijęs su įdarbinimu, karjera ir valstybės tarnybos nutraukimu, o tokio pobūdžio ginčams nėra taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis [28]. Tokia nuomonė grindžiama tuo, jog ginčiuose, susijusiuose su valstybės tarnyba, spren-

džiamos teisės neturi privatinės teisės požymių, o tai yra skiriamasis civilinių teisių požymis [29]. Be to, tokią Europos Žmogaus Teisių Teismo poziciją taip pat būtų galima pagrįsti ir argumentu, jog pati Konvencija negynė socialinių, ekonominių teisių.

Tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika dėl ginčų, kylančių iš valstybės tarnybos, 10-tame dešimtmetyje kito. Strasbūro teismas keliose bylose, susijusiose su valstybės tarnybos ginčais, nustatė, kad kai tokio pobūdžio ginčai yra išimtinai susiję tik su atlyginimu [30] ar pensijos teisėmis [24; 25; 19], teisės į pensiją ar atlyginimą yra civilinio pobūdžio, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje. Esminės reikšmės civilinių teisių ir pareigų, susijusių su valstybės tarnybos ginčais sąvokos interpretavimui, turėjo *Pellegrin v. France* byla, kurioje Strasbūro teismas pripažino, kad jo paties praktika šiuo klausimu pasižymi „tam tikru neapibrėžtumu“ [31, para. 64]. Minėtoje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas, apžvelgęs ankstesnę savo praktiką, įtvirtino naują „funkcinį kriterijų“ ir juo remdamasis išskyrė valstybės tarnybos tarnautojų ginčus, kuriems taikomas Konvencijos 6 straipsnis, ir ginčus, kuriems netaikomas Konvencijos 6 straipsnis. Toks funkcinis kriterijus yra išimtinai pagrįstas tarnautojų pareigų ir atsakomybės pobūdžiu, todėl ginčams, kylantiems tarp valdžios institucijų ir tarnautojų, kurie vykdo valdžios įgaliojimus arba kurių pareigos yra susijusios su valstybės ar kitų valdžios institucijų bendrųjų interesų apsauga, Konvencijos 6 straipsnis netaikomas. O asmens, einančio administracinio pobūdžio padėjėjo pareigas valstybės tarnyboje, veikla nėra laikoma kaip susijusi su valdingų įgaliojimų vykdymu [32, para. 26]. Be to, *Pellegrin* byloje Strasbūro teismas pabrėžė, jog visiems ginčams dėl pensijų taikomas Konvencijos 6 straipsnis, nes tarnautojai, išeidami į pensiją, nebėra susiję su valdžios institucijomis jokiais ryšiais, todėl jų padėtis prilygsta darbuotojams, kurių darbo klausimus reglamentuoja privatinė teisė [31, para. 67]. Vertinant tokį Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą, kuriuo pats Strasbūro teismas siekė užbaigti Konvencijos 6 straipsnio taikymo neapibrėžtumą valstybės tarnybos ginčų srityje, galima pagrįstai sutikti su Strasbūro teismo teisėjų F. Tulkenso, M. Fischbacho, J. Casadevallo ir W. Thomasseno atskirąja nuomone šioje byloje, jog naujo „funkcinio“ kriterijaus taikymas aiškinant civilinių teisių ir pareigų sąvoką neišsprendžia šios problemos, o atvirkščiai – sukuria naują neapibrėžtumo sritį. Ne visiškai būtų galima sutikti su Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimu šioje byloje, kuris iš esmės paneigia iki tol Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje taikytą *ekonominio pobūdžio kriterijų*. Strasbūro teismas, darydamas išvadą, kad asmens darbo sutarties nutraukimas neturėjo lemiamos įtakos asmens teisinei padėčiai, kartu paneigia tokios teisės ekonominį pobūdį. Todėl galima teigti, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas aiškinant civilinių teisių ir pareigų taikymo sritį valstybės tarnautojams yra revoliucinis, nes paneigiami iki tol egzistavę civilinėms teisėms ir pareigoms būdingi požymiai. Be to, toks valdžios institucijų ir valstybės tarnautojų ginčų išskyrimas remiantis „funkciniu kriterijumi“ yra diskriminacinio pobūdžio, nes valstybės tarnautojai, vykdantys valdingus įgaliojimus, išplaukiančius iš viešosios teisės, neturi teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, net jeigu tokia teisė yra *piniginio* pobūdžio, o ginčas dėl jos turi lemiamą įtaką teisinei asmens padėčiai. Todėl toks radikalus Strasbūro teismo posūkis, iš esmės nukrypstant nuo egzistuojančios Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos, nėra visiškai suprantamas, juo labiau kad pats Teismas nepateikia jokių aiškių argumentų, kodėl valstybės tarnautojų, vykdančių valstybės įgaliojimus, išplaukiančius iš viešosios teisės, ginčams netaikomas Konvencijos 6 straipsnis ir kodėl reikėtų pateisinti funkcinio testo taikymą bei išimtinį rėmimąsi juo sprendžiant Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymo klausimą.

Socialinio pobūdžio ginčai

Nagrinėjant Strasbūro teismo praktikos posūkį, išplečiant civilinių teisių ir pareigų sąvoką būtina panagrinėti ir Europos Žmogaus Teisių Teismo poziciją socialinės apsaugos [33] ir socialinio draudimo bylose [34]. Minėto pobūdžio bylos turi ypatingą reikšmę taikant Konvencijos 6 straipsnį, nes šiose bylose nagrinėjami *piniginio* pobūdžio ieškiniai dėl teisių, kurių naudojimas yra išimtinai reglamentuotas įstatymais, tokios teisės nėra pagrįstos įmokų sistema ir nesusijusios su darbo išmokomis. *Schuler-Zraggen v. Switzerland* byloje Strasbūro teismas dar kartą pabrėžė, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis taip pat taikoma ir socialinės apsaugos ginčams [34, para. 46]. Strasbūro teismas konstatavo, kad įstatymais nustatyta teisė į invalidumo pensiją buvo civilinė teisė, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje, nors šiai teisei būdingos viešosios teisės savybės, t. y. ši teisė nekilo iš darbo sutarties, pensijos skyrimas nepriklausė nuo apdraustojo pajamų ar nuo jo sumokėtų įmokų. Tačiau vis dėlto pareiškėjos teisė į invalidumo pensiją atsižvelgiant į Konvenciją buvo pripažinta kaip individuali ir ekonominio pobūdžio teisė [34, para. 46]. Todėl, Europos Žmogaus Teisių Teismo nuomone, nebuvo pagrindo atskirti teisę į invalidumo pensiją nuo teisės į socialinio draudimo išmokas, kaip

buvo konstatuota *Feldbrugge bei Deumeland* byloje. Remiantis tais pačiais kriterijais socialinės apsaugos išmokos, kaip ir socialinio draudimo išmokos, taip pat buvo pripažintos civilinėmis teisėmis [33].

Tokia Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika rodo, kad Strasbūro teismas nevensgia įtraukti į „civilinių teisių ir pareigų“ turinį ir tas teises, kurios paprastai yra laikomos viešosios teisės *teisėmis*, ypač socialinės apsaugos ir socialinio draudimo ginčiuose, kad nustatyti tikrąjį ryšį su private teise gana sunku, nes tokie ginčai susiję su *piniginio* pobūdžio teisėmis. Taigi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika patvirtina principą, kad *civilinėmis teisėmis* laikomos privatinės teisės, nors ir viešosios teisės kontekste. Kita vertus, Strasbūro teismui, besilaikančiam tokio plataus požiūrio dėl civilinių teisių, būtų logiška žengti žingsnį tolyn – pradėti taikyti Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir *nepiniginio* pobūdžio teisėms. Todėl remiantis tokia iš esmės pasikeitusia Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika pagrįstai kyla klausimas, ar negali būti Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis taikoma visiems interesams, kurie gali būti ginčijami nacionaliniuose teismuose arba panašaus pobūdžio administraciniuose procesuose. Atsižvelgiant į tokį platų civilinių teisių ir pareigų sąvokos interpretavimą sunku suprasti Strasbūro teismo poziciją byloje *Adams and Benn v. United Kingdom*, kai buvo pripažinta, kad judėjimo ir gyvenimo Europos Bendrijoje laisvė nėra *civilinė teisė*, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje [35]. Be to, buvo konstatuota, kad judėjimo laisvė turi „viešosios teisės požymių, atsižvelgiant į Sutarties nuostatos pirminį ir bendrąjį pobūdį, be to, tokiai laisvei nebūdingi ekonominis bei individualus aspektai, kurie yra būdingi privatinės teisės nuostatom“. Tokia argumentacija yra iš tiesų diskutuotina, nes nevisiškai galima sutikti su tuo, kad tokia laisvė nėra ekonominio pobūdžio.

Ginčai, kuriems taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis

Atsižvelgiant į tokią dinamiško pobūdžio Europos Žmogaus Teisių Teismo civilinių teisių ir pareigų praktiką galima išskirti ginčus dėl teisių ar pareigų, kurioms yra taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis. Pirmiausia išskirtini privačių asmenų *inter se* ginčai, kai sprendžiamas civilinių teisių ir pareigų klausimas, kaip, pavyzdžiui, privačių asmenų teisės, kylančios iš sutarčių teisės [5], komercinės teisės [36], šeimos teisės [9], darbo teisės [37], kai ginčijama teisė, kylanti iš teisinių darbo santykių privačiame sektoriuje. Minėtos teisės visuomet laikomos civilinėmis teisėmis Konvencijos 6 straipsnio požiūriu. Tuo tarpu vadovaujantis Konvencijos 6 straipsniu kur kas problemiščiau išskirti ginčus dėl civilinių teisių ir pareigų, kuriuose viena ginčo šalis yra valstybė. Paprastai pripažįstama, jog buvo sprendžiamas klausimas dėl civilinių teisių ir pareigų ginčiuose dėl nuosavybės, kai toks procesas turėjo tiesioginių pasekmių nuosavybės teisėms [12] ir kai tokio proceso rezultatas turėjo įtakos nuosavybės teisių naudojimui [38]. Pagal ginčo pobūdį, kai yra taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, išskiriami ginčai dėl nuosavybės teisių – procesas dėl žemės pardavimo sutarties patvirtinimo [5], dėl teisės gyventi name [39], dėl žemės nusavinimo [40], įvairūs procesai dėl kompensacijos skyrimo [41; 42; 43] ir pan. Konvencijos 6 straipsnis taip pat taikomas ginčams dėl teisės užsiimti tam tikra veikla arba profesija – ginčai dėl teisės vadovauti medicinos klinikai bei leidimo verstis medicinos veikla išdavimo [6], dėl taksi licencijos panaikinimo [21], dėl atsisakymo įrašyti asmenį į advokatų sąrašą [44] ir pan. Be to, minėto straipsnio 1 dalis taip pat taikoma socialinės srities ginčiuose kaip ginčiuose dėl neįgalaus asmens atleidimo iš darbo [45], taip pat ir ginčiuose dėl socialinių pašalpų [22, para. 40; 23, para. 74], dėl pensijos [25] ir pan. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis taikoma ir tais atvejais, kai asmeniui kyla pareiga sumokėti įmokas pagal socialinės apsaugos sistemą [46].

Ginčai, kuriems nėra taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis

Kur kas sunkiau išskirti atvejus, kai Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis netaikoma. Pirmiausia būtų galima išskirti ginčus, kylančius iš imigracijos teisės t. y. ginčus dėl užsieniečio išsiuntimo iš šalies [47], taip pat ginčus dėl apmokestinimo [48; 49]. Šiems ginčams, nepaisant jų *piniginio* pobūdžio pasekmių, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis netaikoma; įvairūs ieškiniai dėl išmokų iš valstybės fondų, pavyzdžiui, ieškiniai dėl kompensacijos *ex gratia* pagrindais nusikaltimo aukoms [50], ieškiniai dėl kompensacijos fašistinių persekiojimų aukoms taip pat nėra Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reguliavimo objektas [46]. Mokestinių ginčų požiūriu Strasbūro teismas byloje *Ferrazzini v. Italy* nurodė, kad pareiga asmenims ir įmonėms mokėti mokesčius yra fundamentinio pobūdžio ir nuo Konvencijos įsigaliojimo visuomeninių santykių raida nenulėmė šioje srityje valstybės didesnio kišimosi į „civilinę“

individų gyvenimo sritį [51]. Todėl Strasbūro teismas dar kartą pabrėžė, jog mokestinių ginčų, nepaisant turinio poveikio mokesčių mokėtojui, civilinių teisių ir pareigų nustatymo samprata neapima. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis taip pat nėra taikoma ginčams, kylantiems iš valstybės tarnybos, jeigu valstybės tarnautojo pareigos yra susijusios su valstybės bendrųjų interesų apsauga ar valdingų įgaliojimų vykdymu [31].

Apibendrinant galima teigti, jog civilinių teisių ir pareigų sąvoka yra interpretuojama plečiamai, kiekvienu konkrečiu atveju nagrinėjant atskirų teisių ir pareigų pobūdį, jų turinį bei įtaką sprendžiamai teisei ar pareigai. Pažymėtina, jog sąvokos *civilinės teisės ir pareigos* interpretavimas yra gana dinamiškas ir pažangus atsižvelgiant į nūdienos realijas. Be to, dabartinė Strasbūro teismo praktika rodo, kad civilinėmis teisėmis, vadovaujantis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, linkstama laikyti ir „viešosios teisės“ teises, tačiau tik *piniginio* pobūdžio [52; 53]. Todėl sritys, kurios anksčiau nebuvo laikomos Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymo sritimi, kaip, pavyzdžiui, socialinė apsauga, šiuo metu paprastai yra laikomos civilinių teisių ir pareigų objektu, kaip numatyta Konvencijoje [55, p. 11].

Be to, Konvencijos dalyvės nacionalinė teisė interpretuojant civilinių teisių ir pareigų turinį bei jų požymius neturi lemiama įtakos, tačiau jos reikšmė negali būti ir visiškai paneigiama; svarbiausia yra tai, ar buvo ginčas pagal nacionalinę teisę dėl civilinių teisių ir pareigų, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, ar jo pasekmės buvo tiesiogiai lemiamos teisei arba pareigai, ar tokios teisės ar pareigos buvo *civilinio* pobūdžio. Todėl remiantis tokia Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika tikriausia būtų galima sutikti su vieno iš Strasbūro teismo teisėjo nuomone, jog „bet kuri teisė, kurią pilietis turi teisę ginti ir pagal nacionalinę, ir pagal tarptautinę teisę, turi būti laikoma *civiline teise*, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje. Minėto straipsnio dalis įtvirtina teisę, kuri yra tokia svarbi, kad siauras jos interpretavimas negali būti pateisinamas“ [56].

Todėl atsižvelgiant į tokį „civilinės teisės ir pareigos“ sąvokos plečiamąjį aiškinimą būtų tikslinga šias teises ir pareigas apibendrinti teiginiu „civilinio pobūdžio teisės ir pareigos“. Be to, būtent toks teiginys „civilinio pobūdžio teisės ir pareigos“ (*droits et obligations de caractere civil*) yra vartojamas Konvencijoje prancūzų kalba bei autentiškame Konvencijos vertime į lietuvių kalbą [57]. Manytina, jog šie teiginiai gali būti vartojami kaip sinonimai.

Baudžiamojo kaltinimo sąvoka

Konvencijos 6 straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse įtvirtintos teisės ir procesinės garantijos yra garantuojamos tik tuomet, jei yra sprendžiamas *baudžiamojo* kaltinimo klausimas, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje. Nustatyti, ar konkrečiu atveju tam tikras veiksmas gali būti laikomas baudžiamuoju kaltinimu atsižvelgiant į Konvencijos 6 straipsnį, yra Europos Žmogaus Teisių Teismo prerogatyva. Baudžiamojo kaltinimo sąvokos turinio atskleidimas turi ypatingą reikšmę, nes tam tikro požymio ar elemento priskyrimas šiai sąvokai turi lemiamą reikšmę visoms teisėms ir garantijoms, įtvirtintoms Konvencijos 6 straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse. Šios, kaip ir civilinių teisių ir pareigų, sąvokos interpretavimas lemia Konvencijos 6 straipsnio taikymo sritį, tačiau, kitaip nei civilinių teisių ir pareigų atveju, baudžiamojo kaltinimo sąvokos apibrėžimas lemia viso Konvencijos 6 straipsnio taikymo sritį. Ypatingą reikšmę šios sąvokos interpretavimas Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje turi tais atvejais, kai Konvencijos dalyvės nacionalinėje teisėje yra sprendžiamas baudžiamojo kaltinimo klausimas ne klasikinėje baudžiamojoje byloje, o nagrinėjant administracinę teisės pažeidimą administracinėje byloje arba kompetentingai institucijai sprendžiant drausminio pobūdžio taisyklių pažeidimo klausimą. Tokiais atvejais kyla klausimas, ar yra garantuojamos Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintos teisės ir garantijos į teisingą bylos nagrinėjimą.

Europos Žmogaus Teisių Teismas, aiškindamas *baudžiamojo kaltinimo* sąvokos reikšmę, rėmėsi savo praktikoje išplėtotomis aiškinimo taisyklėmis ir išplėtojo savarankišką *baudžiamojo kaltinimo* sąvokos reikšmę. Taigi Europos Žmogaus Teisių Teismas, remdamasis savarankiškų sąvokų aiškinimo teorija (*theory of autonomous concepts*), užtikrino vienodą Konvencijos dalyvių baudžiamojo kaltinimo sąvokos traktavimą taip išvengdamas valstybių Konvencijos dalyvių pažeidimų skirstymo į drausminius (*disciplinary*), administracinius ar civilinius [1, p. 31–32, 141]. Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas pagrįstai bijojo, kad kai kurios Konvencijos dalyvės gali kvalifikuoti veikas kaip drausminius pažeidimus ir taip išvengti Konvencijos 6 straipsnio taikymo. Todėl šios sąvokos, kaip ir civilinių teisių ir pareigų sąvokos, aiškinimas vienos ar kitos Konvencijos dalyvės nacionalinėje teisėje neturi lemiamos reikšmės Europos Žmogaus Teisių Teismui sprendžiant klausimus, susijusius su baudžiamojo kaltinimo sąvoka.

Pažymėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas, apibrėždamas kaltinimo sąvoką, buvo labiau linkęs laikytis „faktinio“ nei „formalaus“ požiūrio. Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas, in-

terpretuodamas kaltinimo sąvoką, kaip ir civilinių teisių ir pareigų atveju, aiškina ją plečiamai. Kiekvienu konkrečiu atveju Europos Žmogaus Teisių Teismas, sprenddamas kaltinimo klausimą, ypatingą dėmesį skiria sprendžiamo klausimo realijoms [58, para. 44], tačiau svarbiausia, jog sąvoka *kaltinimas* būtų aiškinama pagal Konvenciją [59, para. 18; 56, para. 42, 44]. Atsižvelgdamas į Europos Žmogaus Teisių Teismo poziciją, jog kaltinimo sąvoka yra savarankiška, *Eckle v. Germany* byloje Strasbūro teismas atskleidė kaltinimo sąvokos turinį apibūdinamas kaltinimą kaip „oficialių kompetentingos institucijos pranešimą apie įtarimą, jog asmuo padarė nusikalstamą veiką“ [60, para. 33, 37]. *Deweer v. Belgium* byloje Strasbūro teismas pagrindė savo poziciją dėl kaltinimo egzistavimo remdamasis anksčiau pateikta kaltinimo sąvoka. Šioje byloje, remiantis Belgijos prokuroro procesiniu sprendimu, buvo nutarta laikinai uždaryti pareiškėjo parduotuvę – atsižvelgta į tai, jog jis padarė tam tikro teisės akto dėl kainų pažeidimą. Prokuroro sprendime buvo numatyta uždaryti parduotuvę konstatuojant tokio pažeidimo sunkumą, tačiau pažymėta, jog skirti laisvės atėmimo bausmę tokiam asmeniui nėra pagrindo. Pareiškėjo atžvilgiu baudžiamasis procesas nebuvo pradėtas. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes Europos Žmogaus Teisių Teismas vis dėlto pareiškė, jog nuo to momento, kai buvo priimtas sprendimas uždaryti parduotuvę, pareiškėjui grėsė baudžiamasis kaltinimas, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje [58, para. 46]. Jau minėtoje byloje Strasbūro teismas išplėtė tradicinę baudžiamojo kaltinimo sąvoką „įtariamojo padėtimi, kuri yra pakankamai stipriai paveikta“ [58, para. 46]. Šią poziciją Europos Žmogaus Teisių Teismas dar kartą partvirtinto vėlesnėje *Foti v. Italy* byloje nurodydamas, jog kaltinimas gali pasireikšti ir „[...] kitomis priemonėmis, kuriomis išreiškiamas toks įtarimas, ir kurios gali stipriai paveikti įtariamojo padėtį“ [61, para. 52]. Remiantis Strasbūro teismo praktika, *kaltinimu* paprastai laikomas oficialus pranešimas asmeniui, jog prieš jį pradėtas baudžiamasis persekiojimas [54], kompetentingos institucijos prašymas pateikti įrodymus, asmens banko sąskaitų užšaldymas [62] ir pan. Tokiu kaltinimo sąvokos apibrėžimu Europos Žmogaus Teisių Teismas dažnai rėmėsi savo praktikoje sprenddamas su baudžiamuoju kaltinimu susijusius klausimus [59, para. 73]. Tuo tarpu byloje *Air Canada v. the United Kingdom* Europos Žmogaus Teisių Teismas nepripažino Muitinės ir akcizo institucijos priimto sprendimo sumokėti piniginę baudą už kanapių vežimą lėktuvu bei lėktuvo konfiskavimo kaip kaltinimo remiantis Konvencijos 6 straipsniu. Europos Žmogaus Teisių Teismas, šią bylą skirtingai interpretuodamas nei *Deweer v. Belgium* byla, konstatavo, jog „baudžiamojo kaltinimo nepareiškimas ar nuostatų, kurios būtų baudžiamojo pobūdžio, nebuvimas bei baudžiamųjų teismų neįtraukimas į šį procesą daro tokį procesą skirtingą, palyginti su *Deweer v. Belgium* byla“ [63, para. 52–55]. Taigi, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo pozicija, Muitinės ir akcizo institucijos sprendimas sumokėti piniginę baudą neturėjo įtakos pareiškėjo padėčiai kaltinimo, įtvirtinto Konvencijos 6 straipsnyje, prasme. Šiuo atveju, atsižvelgiant į tokią Strasbūro teismo suformuotą nuomonę dėl kaltinimo, darytina išvada, jog baudžiamojo proceso galimybė padarius tam tikrą pažeidimą reiškia, kad asmens padėtis buvo stipriai paveikta ir kad tokia padėtis prilygsta kaltinimo, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje, egzistavimui. Be to, orderio išdavimas, asmens ar patalpų krata taip pat prilygsta padėčiai, kai asmens padėtis yra stipriai paveikta. Tuo tarpu liudytojų apklausa ar policijos vykdomas tyrimas nereiškia, kad asmens padėtis yra stipriai paveikta [7, p. 180].

Nacionalinės teisės vaidmuo aiškinant baudžiamojo kaltinimo sąvoką

Analizuojant baudžiamojo kaltinimo klausimą bei Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintų teisių ir garantijų užtikrinimą nacionaliniuose procesuose svarbus yra Konvencijos dalyvės nacionalinės teisės ir Konvencijos santykis. Šiuo atveju svarbu išsiaiškinti, kokią įtaką turi nacionalinė teisė baudžiamojo kaltinimo sąvokos aiškinimui. Kaip ir civilinių teisių ir pareigų atveju, Konvencijos dalyvės nacionalinė teisė neturi lemiamos įtakos sprendžiant baudžiamojo kaltinimo klausimą. Todėl tai, ar Konvencijos dalyvės nacionalinė teisė vieną ar kitą kaltinimą kvalifikuoja kaip baudžiamąjį, neturi lemiamos įtakos. Be abejo, Konvencijos dalyvės nacionalinė teisė turi reikšmės Europos Žmogaus Teisių Teismui sprendžiant tokio pobūdžio klausimus, tačiau nacionalinės teisės skirstymas į teisės šakas yra tik „atskaitos taškas“ Europos Žmogaus Teisių Teismui išaiškinant, ar buvo pareikštas baudžiamasis kaltinimas asmeniui, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje [64, para. 82]. *Adolf v. Austria* byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžė, jog pareiškėjo padėtis remiantis nacionaliniais teisės aktais turi būti nagrinėjama atsižvelgiant į Konvencijos 6 straipsnio tikslą ir objektą [65, para. 30]. Neginčytina, jog kaltinimas, kurį nacionalinė teisė laiko kaip „baudžiamąjį“, *ipso facto* bus laikomas *baudžiamuoju* pagal Konvencijos 6 straipsnį. Tačiau neretai Konvencijos dalyvių nacionalinė teisė tam tikrą kaltinimą nebūtinai laiko baudžiamuoju, o priskiria jį prie drausminio kaltumo (*disciplinary charge*).

Tokiais atvejais, nors vienas ar kitas kaltinimas pagal Konvencijos dalyvės nacionalinę teisę priskiriamas drausminiam, spręsti, ar toks kaltinimas yra laikomas „baudžiamuoju“, kaip numatyta Konvencijoje, yra Strasbūro teismo diskrecija. Kaip minėta anksčiau, pažeidimo kvalifikavimas nacionalinėje teisėje kaip baudžiamojai ar drausminio (*disciplinary*) yra svarbus, tačiau nelemiamas. Atsakant į anksčiau iškeltą klausimą esminės reikšmės turi minėta *Engel and others v. the Netherlands* byla, kurioje Europos Žmogaus Teisių Teismas aiškiai atskleidė nacionalinės teisės įtaką baudžiamojai kaltinimo sąvokos interpretavimui. Pažymėtina, jog Konvencijos dalyvės gali į atskiras grupes suskirstyti nusikalstamas veikas ir drausminio pobūdžio nusižengimus. Be to, valstybė, atlikdama viešųjų interesų sergėtojo vaidmenį, gali nustatyti skiriamąją liniją tarp baudžiamosios ir drausminės (*disciplinary*) teisės, bet laikantis tam tikrų sąlygų. Tačiau bet kuriuo atveju toks skirstymas neturi lemiamos įtakos Strasbūro teismui sprendžiant, ar buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis, ar ne, nes priešingu atveju Konvencijos 6 straipsnio pagrindinių nuostatų galiojimas priklausytų nuo valstybių diskrecijos [64, para. 81]. Toks lankstus požiūris nebūtų suderinamas su Konvencijos tikslu ir objektu. Europos Žmogaus Teisių Teismas savo poziciją dar labiau sustiprino byloje *Campbell and Fell v. the United Kingdom* pareiškdamas, jog „Konvencija nedraudžia, kad Konvencijos dalyvės nacionalinėje teisėje skirtų baudžiamąją ir drausminę (*disciplinary*) teises, tačiau toks klasifikavimas nėra sprendžiamasis Konvencijos tikslais“ [66, para. 68].

Aiškinant Konvencijoje įtvirtintas sąvokas nukrypimas nuo nacionalinės teisės sąvokų yra ne tik priimtinas, bet ir būtinas tarptautiniuose dokumentuose, nes jų pagrindinis tikslas yra suderinti skirtingas teises sistemas. Tačiau tokiai Strasbūro teismo pozicijai ne visai pritaria savarankiškų sąvokų aiškinimo teorijos skeptikai. Jų teigimu, Strasbūro teismui nukrypęs nuo nacionalinės teisės sąvokų reikšmės iškyla realus pavojus peržengti teisės ribas, t. y. peržengti tai, kas laikoma teise [67, p. 286]. Taigi sukurti naujas, neteises sąvokas ir taip peržengti „aiškinimo laisvės“ doktrinos (*margin of appreciation*) ribas. Todėl tokiais atvejais, kai nukrypstama nuo nacionalinės teisės sąvokų reikšmės, Strasbūro teismas turi pateisinti savarankiškų sąvokų aiškinimo teorijos panaudojimą.

Baudžiamojai kaltinimo požymiai

Analizuojant nacionalinės teisės įtaką aiškinant ir atskleidžiant baudžiamojai kaltinimo sąvoką, kaip numatyta Konvencijoje, esminės reikšmės turėjo Strasbūro teismo suformuluoti baudžiamojai kaltinimo požymiai byloje *Engel and others v. the Netherlands*. Ši byla turėjo lemiamą įtaką Strasbūro teismo praktikoje atskleidžiant baudžiamojai kaltinimo sąvoką, nes visose vėlesnėse bylose Europos Žmogaus Teisių Teismas plačiai taikė suformuluotus baudžiamojai kaltinimo kriterijus, beveik nuo jų nenukrypdamas ir nekeisdamas savo pozicijos šiuo klausimu. Minėtoje byloje visi pareiškėjai buvo šauktiniai kareiviai, atliekantys karinę tarnybą Nyderlandų Karalystės ginkluotosiose pajėgose. Atlikdami karinę tarnybą jie padarė karinės tarnybos pažeidimų, už kuriuos jiems buvo skirtos bausmės, t. y. buvo pritaikyti Nyderlandų teisės aktai, reglamentuojantys drausminius nusižengimus kariuomenėje. Pareiškėjai šioje byloje skundėsi Konvencijos 5, 6 ir 14 straipsnių pažeidimais. Pareiškėjai skundėsi tuo, kad Aukščiausiasis karinis teismas neatitinka Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų. Remiantis Konvencijos tekstu, Konvencijos 6 straipsnis negarantuoja teisių ir nesuteikia procesinių garantijų, įtvirtintų Konvencijos 6 straipsnyje, padarius drausminio pobūdžio pažeidimus. *Engel and others v. the Netherlands* byloje, aiškindamas baudžiamojai kaltinimo sąvoką, Europos Žmogaus Teisių Teismas rėmėsi savo suformuluotomis taisyklėmis. Baudžiamojai kaltinimo sąvoka taip pat buvo pripažinta savarankiška (*autonomous*). Ši byla yra puikus pavyzdys, kaip Konvencijoje ir nacionalinėje teisėje vartojama ta pati sąvoka yra skirtingai interpretuojama, o nacionalinė teisė šiuo atveju neturi lemiamos įtakos Strasbūro teismui aiškinant vieną ar kitą Konvencijos sąvoką. Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas savo poziciją šiuo klausimu dar labiau sustiprino nurodydamas, kad kiekvienoje konkrečioje byloje turi būti taikoma Konvencijoje nurodyta reikšmė, o ne nacionalinėje teisėje vartojama bei aiškinama sąvokos reikšmė. Europos Žmogaus Teisių Teismas, išreiškdamas savo susirūpinimą dėl Konvencijos 6 straipsnio taikymo, nurodė, kad Konvencijos 6 straipsnio taikymas negali priklausyti nuo Konvencijos dalyvės suverenios valios, t. y. nacionalinėje teisėje kvalifikuojant tam tikrus pažeidimus ne kaip baudžiamuosius, o kaip drausminius ir taip išvengiant Konvencijos 6 straipsnio taikymo.

Engel and others v. the Netherlands byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas, sprenddamas, ar drausminio pobūdžio kaltinimas gali būti baudžiamasis, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje, suformulavo tris baudžiamojai kaltinimo kriterijus: pažeidimo kvalifikavimas nacionalinėje teisėje, pats pažeidimo pobūdis bei galimos bausmės pobūdis ir jos griežtumas [64, para. 82]. Strasbūro teismas

pripažino, jog pirmasis kriterijus iš esmės yra svarbus, tačiau pažeidimo kvalifikavimas nacionalinėje teisėje turi daugiau „formalios ir santykinės“ reikšmės; kaip ir buvo anksčiau minėta, šis kriterijus yra kaip pradinis atskaitos taškas sprendžiant baudžiamojo kaltinimo klausimą. *Engel and others v. the Netherlands* byloje pažeidimai, padaryti nacionalinėje teisėje, buvo kvalifikuojami kaip drausminio pobūdžio nusižengimai taikant atitinkamus įstatymus, reguliuojančius drausminio pobūdžio nusižengimus, padarytus Nyderlandų Karalystės kariuomenėje. Tuo tarpu pagal susiformavusią Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką lemiamą įtaką turėjo *Engel byloje* išplėtoti antrasis ir trečiasis baudžiamojo kaltinimo kriterijai. Pažymėtina, jog bet kuriuo atveju kaltinimas bus laikomas pagal Konvencijos 6 straipsnį *baudžiamuoju* kaltinimu, jei jis lems baudžiamąjį procesą [68, para. 69]. Analizuojant antrąjį kriterijų išskiriami dar du kriterijai: pažeistos normos taikymo sritis bei bausmės tikslas. Norint skirti drausminio pobūdžio nusižengimą ir nusikalstamą veiką (*criminal offence*) svarbu išsiaiškinti, ar įstatymas yra taikomas konkrečiai asmenų grupei (kaip, pavyzdžiui, ginkluotųjų pajėgų nariams, kaliniams ar tam tikros profesijos asmenims), ar visiems gyventojams [69; 64]. Pažymėtina, jog drausminėmis sankcijomis siekiama, kad tam tikra asmenų grupė laikytųsi jos atžvilgiu priimtų taisyklių, tuo tarpu bendro pobūdžio sankcijos, kurios yra taikomos visiems asmenims, nepriklausomai nuo jų priklausymo tam tikrai asmenų grupei, yra baudžiamosios, todėl tokio pobūdžio sankcijos neginčytinai suponuos baudžiamąjį kaltinimą, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje [70, para. 33]. Bausmės tikslas turi lemiamą įtaką atskiriant baudžiamąsias sankcijas nuo administracinių. *Öztürk v. Germany* byloje, pareiškėjui skiriant piniginę baudą kaip bausmę už padarytą eismo taisyklių pažeidimą, Europos Žmogaus Teisių Teismas nustatė, jog tokios piniginės baudos tikslas buvo ir preventyvus, ir baudžiamasis savo pobūdžiu. Todėl Europos Žmogaus Teisių Teismas priėjo prie išvados, kad padarytas pažeidimas yra baudžiamojo pobūdžio [69, para. 53]. Be to, Strasbūro teismas pabrėžė, kad p. *Öztürk* pritaikyta norma buvo taikoma visiems eismo pažeidėjams, o ne atskirai asmenų grupei. Tačiau pažymėtina, kad Strasbūro teismas byloje *Ravnsborg v. Sweden* nustatė, jog piniginės baudos skyrimas už padarytą pažeidimą nėra susijęs su baudžiamuoju kaltinimu pagal Konvencijos 6 straipsnį. Strasbūro teismas, laikydamasis savo nuomonės, pareiškė, jog piniginė bauda neatitiko baudžiamosios sankcijos požymių, nors tokia bauda galėjo tam tikrais atvejais būti pakeista įkalinimu [71, para. 53]. Remiantis tokia Europos Žmogaus Teisių Teismo argumentacija šioje byloje darytina išvada, jog lemiamas veiksnys minėtoje byloje buvo tas, jog tokia bausmė nebuvo registruojama policijos registre.

Galimos bausmės pobūdis ir jos griežtumas, kaip ir antrasis kriterijus, ypač svarbus nustatant, ar kaltinimas vadovaujantis Konvencija yra baudžiamasis, ar ne. Pažymėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas ne vienoje byloje pabrėžė, jog tuo atveju, jei už padarytą pažeidimą gresia bausmė – laisvės atėmimas, kaltinimas vadovaujantis Konvencija yra laikomas baudžiamojo pobūdžio, todėl tokioje byloje turi būti garantuojamos teisės ir procesinės garantijos, įtvirtintos Konvencijos 6 straipsnyje. Tuo tarpu trumpas asmens įkalinimas, kaip paskirta bausmė už tam tikrą pažeidimą, nepriskiriama Konvencijos 6 straipsnio reguliavimo sričiai. Tokią praktiką Europos Žmogaus Teisių Teismas patvirtino byloje *Engel and others v. the Netherlands* konstatuodamas, jog „bausmė, kuri numato 2 dienų griežto režimo areštą, yra per trumpa, kad būtų galima priskirti ją baudžiamosios teisės sričiai“ [64, para. 85]. O toje pačioje byloje Strasbūro teismas nustatė, jog kitiems pareiškėjams už drausminio pobūdžio nusižengimą skirta 3 ir 4 mėnesių laisvės atėmimo bausmė priskiriama Konvencijos 6 straipsnio reguliavimo sričiai, kaltinimą laikant baudžiamuoju. Be to, skiriant bausmę už padarytą drausminio pobūdžio nusižengimą kalėjime Strasbūro teismas laikosi nuomonės, jog tokia bausmė, kurios pasekmė yra bausmės sušvelninimo, t. y. galimybės baigti atlikti bausmę anksčiau nei ji paskirta nuosprendžiu netekimas, pateisina baudžiamojo kaltinimo Konvencijos 6 straipsnio požiūriu reikšmę [66, para. 71; 70, para. 34]. Paprastai, kai taikoma bausmė nėra įkalinimas, o bauda, Europos Žmogaus Teisių Teismas visuomet atsižvelgia į tai, ar tokia bauda siekiama piniginės kompensacijos už padarytą žalą, ar išimtinai tokia bauda yra preventyvaus pobūdžio bausmė. Tik šiuo atveju bauda bus laikoma baudžiamojo pobūdžio bausme [72].

Atsižvelgiant į tokią susiformavusią praktiką darytina išvada, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas, remdamasis išplėtotais kriterijais, atsižvelgia ne tik į galimos bausmės trukmę, bet ir bausmės tikslą bei į tai, kaip tokia bausmė veikia arba gali paveikti asmens padėtį. Būtina pažymėti, jog antrasis ir trečiasis kriterijai yra alternatyvūs. Užtenka, kad paties pažeidimo pobūdis vadovaujantis Konvencijos 6 straipsniu būtų laikomas baudžiamuoju arba kad bausmė, skiriama asmeniui, savo pobūdžiu ar griežtumu būtų priskiriama baudžiamosios teisės sričiai, kad būtų galima taikyti Konvencijos 6 straipsnį [73, para. 55]. Tačiau tai nereiškia, jog negali būti taikomi tiek antrasis, tiek trečiasis kriterijai kartu, kai atskirų kriterijų analizė neleidžia padaryti išvados ar konkrečiu atveju vienas ar kitas kaltinimas gali būti laikomas baudžiamuoju kaltinimu, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje [65, para.

58; 74]. Remiantis gausia Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika pažymėtina, jog paprastai taikant šiuos kriterijus Strasbūro teismas dažniausiai grindžia savo nuomonę atsižvelgdamas į trečiąjį kriterijų – galimos bausmės pobūdį ir jos griežtumą.

Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo priimtais sprendimais galima išskirti keletą bausmių, kurios pagal savo griežtumą ir pobūdį nėra baudžiamojo pobūdžio, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje, t. y. 5 dienų griežto arešto bausmė skiriama už padarytą drausminio pobūdžio nusižengimą kariuomenėje [75], 4 dienų paprasto arešto skyrimas už padarytą drausminio pobūdžio nusižengimą kariuomenėje [64, para. 85], policijos pareigūno atleidimas už valstybės nuosavybės neteisėtą pasisavinimą [76], baudos paskyrimas mokytojui už padarytą pažeidimą dalyvaujant streike [77] ir pan.

Baudžiamojo kaltinimo sąvokos aiškinimas administracinių bylų kontekste

Kita kategorija bylų, kuriose yra itin aktualus ir svarbus baudžiamojo kaltinimo sąvokos tikslus aiškinimas, yra administracinės bylos. Kaip ir drausminio pobūdžio nusižengimų atveju, Europos Žmogaus Teisių Teismas nuosekliai laikosi tos pačios nuomonės dėl administracinės teisės pažeidimų. Neatsižvelgdamas į tai, ar nacionalinė teisė kvalifikuoja vieną ar kitą pažeidimą kaip administracinę teisės pažeidimą, Strasbūro teismas, turėdamas visišką diskreciją, pats sprendžia, ar konkrečiu atveju buvo sprendžiamas baudžiamojo kaltinimo klausimas atsižvelgiant į praktikoje išplėtotus minėtus 3 baudžiamojo kaltinimo kriterijus [69]. Ir jei pripažįstama, kad konkrečioje byloje buvo sprendžiamas baudžiamojo kaltinimo klausimas, nepriklausomai nuo to, kaip viena ar kita Konvencijos dalyvė kvalifikavo tokį pažeidimą nacionalinėje teisėje nutariama, kad tokioje byloje turėjo būti asmeniui garantuojamos Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintos teisės ir garantijos. Be to, nepriklausomai nuo institucijos, kuri buvo kompetentinga nagrinėti bylą, Europos Žmogaus Teisių Teismas savo nuožiūra sprendžia, ar konkrečioje byloje buvo sprendžiamas baudžiamojo kaltinimo klausimas. Pažeidimo kvalifikavimas nacionalinėje teisėje bei institucijos, kompetentingos nagrinėti bylą, neturi lemiamos įtakos sprendžiant baudžiamojo kaltinimo klausimą. Kaip vieną problemiškesnę tokių bylų kategoriją galima išskirti eismo taisyklių pažeidimus. Klasikinis tokios bylos pavyzdys yra *Öztürk v. Germany byla*. Minėtoje byloje pareiškėjui Heilbronno administracinė institucija skyrė 60 Vokietijos markių baudą už eismo įvykį – susidūrimą su kitu automobiliu. Bauda buvo skirta remiantis Vokietijoje galiojančiu Administracinės teisės pažeidimų aktu. Pareiškėjui apskundus Heilbronno administracinės institucijos priimtą sprendimą byla buvo nagrinėjama Heilbronno apylinkės teisme. Pareiškėjui padėjo vertėjas ir trys liudytojai. Pareiškėjui atšaukus savo skundą minėtasis teismas nurodė sumokėti teismo išlaidas ir už vertėjo paslaugas. Pareiškėjas nesutiko sumokėti už vertėjo paslaugas remdamasis Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies e punkte įtvirtinta garantija, jog „kiekvienam asmeniui, kaltinamam baudžiamuoju kaltinimu, yra garantuojama teisė į nemokamą vertėją, jei asmuo nesupranta teisme vartojamos kalbos“. Heilbronno apylinkės teismas atmėtė pareiškėjo skundą remdamasis Vokietijos baudžiamojo proceso nuostatomis ir Administraciniu teisės pažeidimų aktu. Pagal Vokietijos galiojantį Baudžiamąjį proceso kodeksą administracinių bylų teismo išlaidų klausimas buvo sprendžiamas taikant minėtojo kodekso nuostatas. Šis kodeksas numatė, jog asmuo, jei administraciniame procese atšaukia savo skundą, privalo sumokėti teismo išlaidas, t. y. ir vertėjo išlaidas [69, para. 35]. Šioje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas, vadovaudamasis savo praktikoje susiformavusiais principais, sprendė, ar pareiškėjo atžvilgiu buvo sprendžiamas baudžiamojo kaltinimo klausimas ir ar turėjo būti garantuojamos teisės, įtvirtintos Konvencijos 6 straipsnyje. Vokietijos teisėje eismo taisyklių pažeidimas buvo laikomas administraciniu teisės pažeidimu ir tokius pažeidimus nagrinėjo administracinės institucijos. Vis dėlto Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, jog *Öztürk* byloje buvo sprendžiamas baudžiamojo kaltinimo klausimas pagal Konvencijos 6 straipsnį, todėl pareiškėjui turėjo būti garantuojama teisė į nemokamą vertėją. Strasbūro teismas iš esmės grindė savo nuomonę dviem pagrindiniais argumentais nurodydamas, jog už tokį pažeidimą pareiškėjui skirta bauda buvo preventyvaus ir baudžiamojo pobūdžio. Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas savo nuomonę argumentavo ir tuo, jog toks Öztürko padarytas pažeidimas daugelio Konvencijos dalyvių buvo kvalifikuojamas kaip baudžiamosios teisės pažeidimas. Šios nuomonės Strasbūro teismas nuosekliai laikėsi kitose vėlesnėse bylose konstatuodamas, jog eismo taisyklių pažeidimai, nors nacionalinėje teisėje kvalifikuojami kaip administraciniai teisės pažeidimai, yra baudžiamojo pobūdžio, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje [73; 78].

Baudžiamojo kaltinimo sąvokos aiškinimas kitų bylų kontekste

Be anksčiau minėtų drausminių ir administracinių bylų, klasifikuojamų pagal Konvencijos dalyvių nacionalinę teisę, tam tikrais atvejais net civilinėje byloje, remiantis nacionaline teise skiriama bauda gali būti Europos Žmogaus Teisių Teismo traktuojama kaip baudžiamoji sankcija pagal Konvencijos 6 straipsnį. *Benham v. the United Kingdom* pareiškėjui nesumokėjus asmenų mokesčio Poole'o Magistrate'o teismas priėmė sprendimą pradėti vykdymo procesą minėto asmens atžvilgiu. Jungtinės Karalystės asmenų mokesčio taisyklės numatė, jog asmeniui, neturinčiam lėšų, iš kurių būtų galima išieškoti asmenų mokesčių, gali būti skiriama laisvės atėmimo bausmė. Kadangi pareiškėjui trūko lėšų sumokėti asmens mokesčiui, jam buvo skirta 30 dienų laisvės atėmimo bausmė. Europos Žmogaus Teisių Teismas, spręsdamas, ar šioje byloje buvo sprendžiamas baudžiamojo kaltinimo klausimas vadovaujantis Konvencija, remdamasis savo praktikoje išplėtotais 3 baudžiamojo kaltinimo kriterijais nustatė, kad, nors nacionalinėje teisėje procesas buvo civilinis, pareiškėjas patyrė baudžiamojo kaltinimo pasekmes. Strasbūro teismas argumentavo tokią nuomonę remdamasis tuo, jog įstatymas, reglamentuojantis asmenų atsakomybę už asmenų mokesčio mokėjimą, buvo taikomas bendrai visiems asmenims, be to, skiriama 30 dienų laisvės atėmimo bausmė buvo baudžiamojo pobūdžio [79, para. 56]. Tokia Strasbūro teismo praktika rodo, jog Teismas neapsiriboja nei nacionaline teise, nei institucijomis, kurios yra kompetentingos nagrinėti bylas; civilinis procesas netgi gali lemti baudžiamojo kaltinimo pasekmes, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje. Kiekvienu atveju, esant bent menkiausiai abejonei dėl galimo Konvencijos pažeidimo, Europos Žmogaus Teisių Teismas sistemiskai aiškina baudžiamojo kaltinimo sąvoką remdamasis suformuota praktika šioje srityje, interpretuodamas baudžiamojo kaltinimo sąvoką plečiamai.

Išvados

1. Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintos teisės ir procesinės garantijos turi būti užtikrinamos ne tik civilinėse ir baudžiamosiose bylose, bet ir administracinėse bylose bei sprendžiant drausminio pobūdžio bylas, jeigu tokiose bylose sprendžiamas civilinių teisių ir pareigų ar baudžiamojo kaltinimo klausimas, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnyje.

2. Civilinių teisių ir pareigų bei baudžiamojo kaltinimo sąvokos, remiantis Strasbūro politika, yra savarankiškos sąvokos. Šių sąvokų savarankiškumas daro civilinių teisių ir pareigų bei baudžiamojo kaltinimo sąvokų aiškinimą nepriklausomą nuo Konvencijos dalyvių nacionalinės teisės. Europos Žmogaus Teisių Teismas gali nukrypti ir nukrypsta nuo Konvencijos dalyvių nacionalinės teisės sąvokų reikšmių, taip šioms sąvokoms suteikdamas savarankišką reikšmę (*autonomous meaning*). Toks nukrypimas yra ne tik galimas, bet ir neišvengiamas, tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismas negali peržengti teisės ribų, t. y. aiškinti sąvokas taip, kad dėl to būtų sukuriami nauja neteisinė sąvoka.

3. Nacionalinės teisės skirstymas į baudžiamąją, civilinę ar administracinę teisę neturi lemiamos įtakos sprendžiant civilinių teisių ir pareigų ar baudžiamojo kaltinimo klausimus; teismai, kompetentingi nagrinėti bylas, taip pat nėra esminis kriterijus, lemiantis Konvencijos 6 straipsnio taikymo ribas. Europos Žmogaus Teisių Teismo prerogatyva yra spręsti kiekvienu konkrečiu atveju Konvencijos 6 straipsnio taikymo klausimą remiantis Strasbūro teismo išplėtotą praktika bei suformuluotais principais šioje srityje. Todėl siauras minėtų sąvokų aiškinimas, remiantis Konvencijos dalyvių nacionaline teise, nėra suderinamas su Konvencijos 6 straipsnio tikslais bei objektu.

4. Remiantis suformuota Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika dėl civilinių teisių ir pareigų galima teigti, jog sąvoka *civilinės teisės ir pareigos* neapsiriboja klasikiniu tokios sąvokos aiškinimu privatinėje teisėje. Civilinių teisių ir pareigų sąvokos aiškinimas Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje vyko intensyviai, laikantis plečiamojo požiūrio. Remiantis dabartine Strasbūro teismo praktika, civilinėmis teisėmis ir pareigomis, kaip numatyta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, yra laikomos ir tos *piniginio pobūdžio teisės*, kurios tradiciškai priskiriamos viešosios teisės *teisėms*. Be to, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymas yra išplečiamas visoms byloms, kuriose sprendžiamas ginčas turi lemiamas pasekmes privačioms teisėms ir pareigoms. Todėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis taikoma ne tik privatinės teisės ginčiuose, kai abi ginčo šalys yra privatūs asmenys, bet ir ginčiuose, kuriuose viena iš ginčo šalių yra valstybė, veikianti kaip civilinės teisės subjektas. Tuo tarpu valstybės tarnybos ginčų srityje Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika plėtojosi kur kas radikalesne linkme. Europos Žmogaus Teisių Teismas įtraukė į Konvencijos 6 straipsnio taikymo sritį ir ginčus dėl teisės, kylančius iš valstybės tarnybos, tačiau tik tuo atveju, jeigu valstybės tarnautojas neįgyvendina valdingų įgaliojimų, išplaukiančių iš viešosios teisės.

5. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, susijusi su baudžiamojo kaltinimo sąvoka, taip pat patvirtina Teismo tendenciją šią sąvoką aiškinti plečiamai. Baudžiamojo kaltinimo egzistavimą lemia trys *Engel* byloje išplėtoti kriterijai, t. y. pažeidimo kvalifikavimas nacionalinėje teisėje, pats pažeidimo pobūdis bei galimos bausmės pobūdis ir jos griežtumas. Todėl esant minėtiems kriterijams baudžiamojo kaltinimo klausimas, vadovaujantis Konvencija, gali būti sprendžiamas ne tik padarius nusikalstamą veiką, bet ir administracinės teisės pažeidimus bei drausminio pobūdžio nusižengimus. Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika tokio pobūdžio bylose turi būti garantuojamos Konvencijos 6 straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse įtvirtintos teisės bei procesinės garantijos.

LITERATŪRA

1. **Ovey C. and White R.** European Convention on Human Rights. – Oxford: University Press, 2002.
2. **Leander v. Sweden.** Judgement of 1987 March 26, Series A, No. 116.
3. **Bentham v. the Netherlands,** Judgement of 1985 October 23, Series A. No. 97.
4. **P. van Dijk and G. J. H. van Hoof.** Theory and Practice of the European Convention on Human Rights.– Deventer-Boston: Kluwer Law and Taxation Publisher, 1990.
5. **Ringeisen v. Austria.** Judgement of 1971 July 16. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
6. **König v. Germany.** Judgement of 1978 June 28. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
7. **Gomien D., Harris D., Zwaak L.** Law and Practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter. – Council of Europe Publishing, 1996.
8. **Golder v. the United Kingdom.** Judgement of 1975 February 21, Series A. No. 18.
9. **Airey v. Ireland.** Judgement of 1979 October 9. Series A. No. 32.
10. **Grotirian A.** Human Rights files. No. 13. Article 6 of the European Convention on Human Rights. The Right to a Fair Trial. – Council of European Publishing, 1998.
11. **Le Compte, Van Leuven and De Meyere.** Judgement of 23 June 1981, Series A, No. 43.
12. **Sporrong and Lönroth.** Judgement of 23 September 1982, Series A, No. 52.
13. **Georgiadis v. Greece,** judgement of 29 May 1997. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
14. **Salerno v. Italy,** judgement of 12 October 1992, Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
15. **Acquaviva v. France.** Judgement of 21 November 1995, Series A. No. 333-A.
16. **The Masson and Van Zon v. the Netherlands.** Judgement of 28 September 1995, Series A. No. 327-A.
17. **Fayed v. the United Kingdom.** Judgement of 21 September 1994, Series A. No. 294-B
18. **X. v. the United Kingdom.** Application No. 7902/77.
19. **Sussman v. Germany.** Judgement of 16 September 1996, Reports, 1996-IV 1158, 25.
20. **Golder v. United Kingdom,** Judgement of 21 February 1975. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
21. **Pudas v. Sweden.** Judgement of 1987 October 27, Series A. No. 125.
22. **Feldbrugge v. the Netherlands.** Judgement of 29 May 1986, Series A. No. 99.
23. **Deumeland v. Germany.** Judgement of 29 May 1986, Series A. No. 100.
24. **Massa v. Italy.** Judgement of 24 August 1993, Series A. No. 265-B.
25. **Francesco Lombardo v. Italy,** Judgement of 26 November 1992, Series A. No. 249-B.
26. **De Santa V.** Italy. Application No. 25574/94; **Abenovali v. Italy.** Application No. 25584/94. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
27. **Ortenberg v. Austria.** Judgement of 25 November 1994. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
28. **Neigel v. France,** Judgement of 17 March 1993 (grąžinimas į valstybės tarnybą). Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
29. **B. v. United Kingdom.** Application No. 10293/83. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
30. **Lapalorcia v. Italy,** judgement of 2 September 1997. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
31. **Pellegrin v. France,** Judgement of 8 December 1999. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
32. **Devlin v. United Kingdom.** Judgment of 30 January 2002. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
33. **Salesi v. Italy.** Judgement of 26 February 1993. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
34. **Schuler-Zraggen v. Switzerland.** Judgement of 24 June 1993. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>

35. **Adams** and Benn v. United Kingdom, application No. 28979/95 and 30343/96. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
36. **Edificaciones** March Gallego S. A. v. Spain, Judgement of 19 February 1998. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
37. **Buchholz** v. the Federal Republic of Germany, Judgement of 6 May 1981. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
38. **Oerlamans** v. the Netherlands, Judgement of 27 November 1991. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
39. **Gillow** v. the United Kingdom. Judgement of 24 November 1986, Series A. No. 109.
40. **Boden** v. Sweden. Judgement of 27 October 1987, Series A. No. 125.
41. **Lithgow** and others v. the United Kingdom. Judgement of July 8 1986 (kompensacija dėl nuosavybės nusavinimo), Series A, No. 102.
42. **Baraona** v. Portugal. Judgement of 8 July 1987, Series A. No. 122 (kompensacija dėl neteisėto arešto).
43. **Powell** and Rayner v. the United Kingdom. Judgement of 21 February 1990, Series A, No. 172 (kompensacija dėl orlaivio triukšmo).
44. **H. v. Belgium**. Judgement of 30 November 1987, Series A. No. 127.
45. **Obermeier** v. Austria. Judgement of 28 June 1990, Series A. No. 179.
46. **Schouten** and Meldrum v. the Netherlands, Judgement of 9 December 1994. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
47. **Maaouia** v. France, Judgement of 5 October 2000. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
48. **Charalambos** v. France. Admissibility decision of 8 February 2000; (Vidacar S.A. and Obergrup S.L. v. Spain, Admissibility decision of 20 April 1999). Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
49. **X.** v. France, Application No. 9908/82. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
50. **B** v. the Netherlands. Application No. 11098/84. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
51. **Ferrazzini** v. Italy. Judgement of 12 July 2001. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
52. **Rotenstein** v. the Federal Republic of Germany. Application No. 10612/83. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
53. **Editions** Periskope v. France judgement of 26 March 1992. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
54. **Procola** v. Luxembourg, judgement of 28 September 1995. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
55. **Mole N. and Harby C.** The right to a fair trial. A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights. Human rights handbooks. – Council of Europe, 2001. No. 3.
56. **Moreira de Azvedo** v. Portugal, Judgement of 23 October 1990. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
57. **Žmogaus** teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7 // Žin., 2000. Nr. 69-3016.
58. **Deweert** v. Belgium. Judgement of 27 February 1980, Series A. No. 35. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
59. **Neumeister** v. Austria. Judgement of 27 June 1968, Series A. No. 8.
60. **Eckle** v. Germany. Judgement of 15 July 1982. Series A. No. 51.
61. **Foti** and others v. Italy. Judgement of 10 December 1982. Series A. No. 56.
62. **Funke** v. France, Judgement of 25 February 1993. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
63. **Air Canada** v. the United Kingdom. Judgement of 5 May 1995. Series A. No. 316A.
64. **Engel** and others v. the Netherlands. Judgement of 8 June 1976, Series A. No. 22.
65. **Adolf** v. Austria. Judgement of 26 March 1982, Series A. No. 49.
66. **Campbell** and Fell v. the United Kingdom. Judgement of 28 June 1984, Series A, No. 80, para. 71, (taip pat žiūrėti Demicoli v. Malta. Judgment of 27 August 1991, Series A No. 210, para. 34; Garyfallou AEBE v. Greece. Judgment, para. 33 and 34, and the Steel and Others v. the United Kingdom. Judgment of 23 September 1998, *Reports* 1998-VII, para. 49.)
67. **Letsas G.** The Truth in Autonomous Concepts: How to Interpret the ECHR/EJIL 2004, Vol. 15 No. 2, 279–305.
68. **Ezeh** and Connors v. the United Kingdom. Judgement of 15 July 2002. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
69. **Öztürk** v. Germany. Judgement of 21 February 1984. Series A, No. 73. Šioje byloje piniginės baudos buvo taikomos asmenims, padariusiems saugaus eismo taisyklės. Byloje Engel and others v. the Netherlands drausminės sankcijos buvo taikomos Nyderlandų ginkluotų pajėgų karininkams.
70. **Weber** v. Switzerland. Judgement of 22 May 1992, Series A. No. 177.
71. **Ravnsborg** v. Sweden. Judgement of 23 March 1994, Series A, No. 283-B.
72. **Bendenoun** v. France, Judgement of 24 February 1994. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int>
73. **Lutz** v. Germany judgment of 25 August 1987, Series A, No. 123.

74. **Garyfallou** AEBE v. Greece judgment of 24 September 1997, *Reports of Judgments and Decisions*, 1997-V, para. 33; *Bendenoun v. France* judgment of 24 February 1994, Series A no. 284, para. 47, and *Lauko v. Slovakia* judgment of 2 September 1998, *Reports* 1998-VI, para. 57).
75. **Eggs** v. Switzerland. Judgement of 19 October 1979, Application No. 7341/76. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int >
76. **X.** v. the United Kingdom. Application No. 8496/79. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int >
77. **S.** v. the Federal Republic of Germany. Application No. 10365/83. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int >
78. **Schmautzer** v. Austria, Judgement of 23 October 1995, Series A. No. 328-A, *Lauko v. Slovakia*, 1998, Judgement of 2 September 1998, Application No. 26138/95.
79. **Benham** v. United Kingdom. Application No. 19380/92, Judgement of 10 June 1996. Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė <www.echr.coe.int >

The Applicability of the Scope of Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: The Issues of Civil Rights and Obligations and Criminal Charge

Doctoral Candidate Lijana Štarienė
Mykolas Romeris University

Keywords: *civil rights and obligations, criminal charge, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, influence of the national law, applicability of the scope of Article 6 of the Convention, case-law of the European Court of Human Rights.*

SUMMARY

Article 6 Para. 1 of the Convention on the Protection on Human Rights and Fundamental Freedoms establishes that “In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. [...]”. None of the petition submitted to the European Court of Human Rights shall be declared admissible if in a particular case there is no issue on the determination of civil rights and obligations or criminal charge in the sense of Article 6 of the Convention. In any case, while determining the issue on the application of Article 6 the determination of the terms of civil rights and obligations and criminal charge and the establishment of their content is the starting point. Following the text of the Convention the rights and procedural guarantees established in Article 6 are guaranteed only in cases when a concrete case deals with the determination of civil right and obligations and criminal charge. However, the question arises whether such rights and procedural guarantees can be guaranteed in administrative or disciplinary proceedings. The position of the European Court of Human Rights is not quite clear also with regard to the application of Article 6 of the Convention concerning disputes of civil servants and social security sphere. The interpretation of these terms in the case-law of the Court is decisive, since the limits of the application of Article 6 of the Convention absolutely depend on the content and their characteristic features of these notions.

The article focuses on these main aspects: interpretation of the terms of civil rights and obligations and criminal charge in the jurisprudence of the Court, the role of the domestic law in interpreting these terms and analysis of some of the problems on the application of Article 6 of the Convention.

Thus the research objective of this article is determination of the application sphere of Article 6 of the Convention, revealing some problems on the application of the above-mentioned Article. The object of the research of this article focuses on the interpretation of the notions “civil rights and obligations and criminal charge” established in Article 6 Para. 1 of the Convention in the case-law of the Court. Systematic, comparative and analytical methods are applied for the grounding of the conclusions made in this article.